

LISTOPAD 2016

ROMANOVODI

ROMSKÁ DUŠE | CENA 20KČ

BYDLENÍ A CHUDOBA

TÉMA

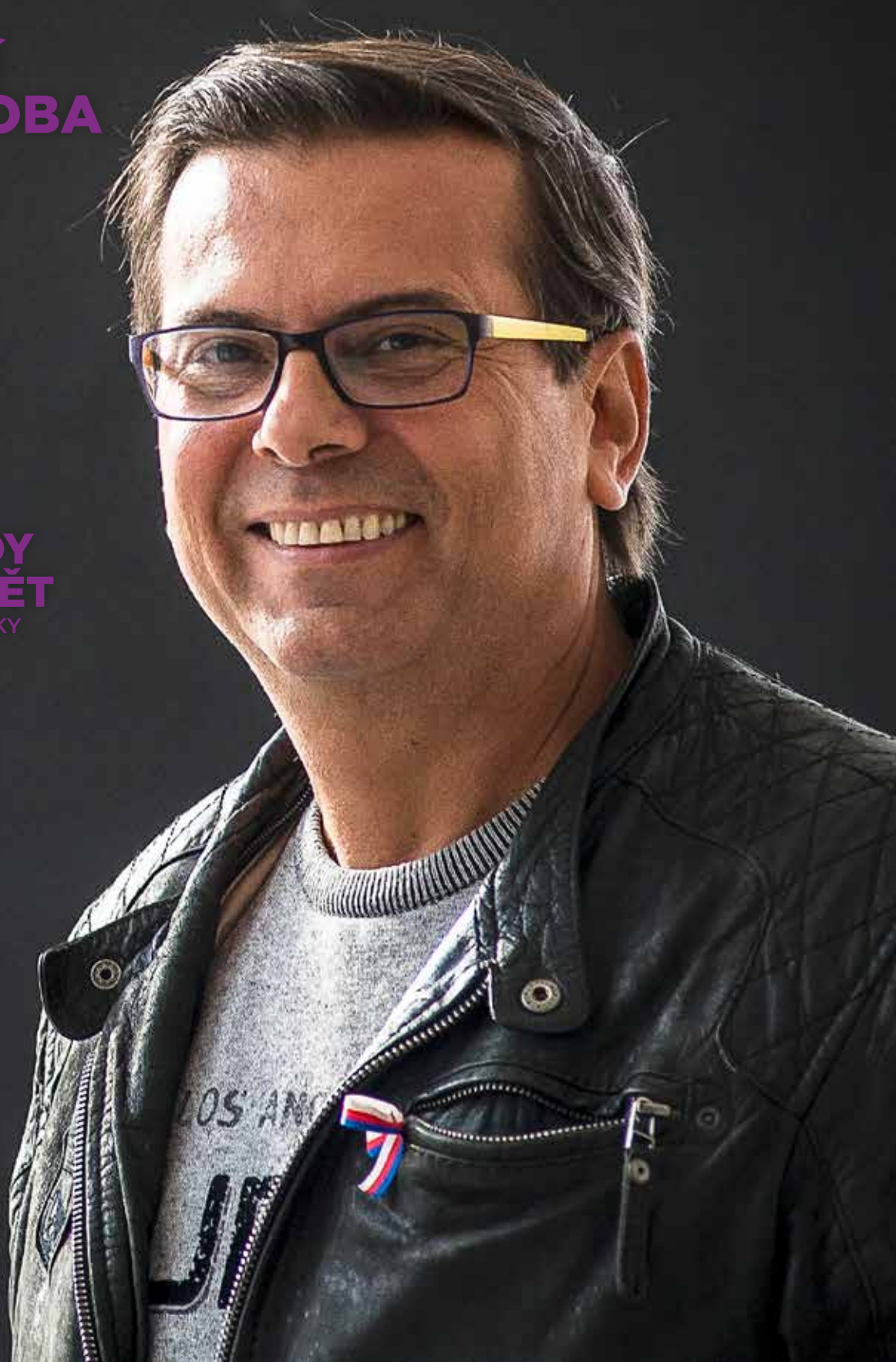
KUPŘEDU, PŘEDLICE!

ROZHOVOR
S VIZIONÁŘEM
KARLEM KARIKOU

Z ČESKA DO KANADY A ZASE ZPĚT

PŘÍBĚH JOSEFA ČONKY

PONURÁ POETIKA LADI GAŽIOVÉ

Potřebujete doučování nebo hledáte stáž?

Romský stipendijní program pro studenty SŠ a VOŠ není jen o stipendiu!

POMŮŽEME VÁM

**Více se dozvíte na WWW.ROMSKASTIPENDIA.CZ
nebo na jitka.votavova@romea.cz
a +420 257 329 667**

Stipendium pro romské studenty a studentky středních škol
a vyšších odborných škol (stipendium organizace ROMEA)

THE VELUX FOUNDATIONS
VILLUM FONDEN & VELUX FONDEN

Chcete mít přehled o novinkách v politice, společnosti a kultuře?

ZAJÍMÁ VÁS ROMSKÁ TÉMATIKA?

**Nespokojíte se s povrchní a manipulativní žurnalistikou, stojíte
o ověřené zprávy a vyvážený pohled na palčivé společenské otázky?**

PŘEDPLAŤTE SI ROMANO VOĎI!

Časopis pravidelně přináší rozhovory, reportáže a profily výrazných osobností, fundované analýzy aktuálních společenských témat, upoutávky a tipy na kulturní události, které stojí za pozornost, i přehledové studie, průřezy a ohlédnutí v čase.

**OBJEDNEJTE SI ROČNÍ PŘEDPLATNÉ NA ADRESE:
www.romanovodi.cz - za 200Kč**

facebook.com/romanovodi, facebook.com/sdruzeniromea

Víte-li o vhodném stánku, knihovně, instituci, knihkupectví, kulturním centru či jiném veřejném prostoru, na jehož polici by nemělo ROMANO VOĎI chybět, prosíme, kontaktujte redakci na romano.vodi@romea.cz. Zároveň vyzýváme potenciální zájemce o externí spolupráci – žurnalisty a fotografy – aby posílali své náměty a tipy na romano.vodi@romea.cz.

EDITORIAL

Jednou jsem zaslechla rozhovor ochranky obchodního domu těsně po tom, co vyvlekli ven člověka. „To snad není pravda! Vždyť byl normálně oblečený, ani špinavej nebyl, tak jak jsem ho měl poznat?“ stěžovala si jedna uniforma druhé.

V takovém světě žijeme. Ve světě monstrózních a v zimě přetopených obchodáků, kde vás vyhodí za to, že se tam na chvilku přijdete zahřát, když zrovna nemáte kde bydlet. Chudoba není ostrov, existuje uvnitř bohatství, prorůstá životy i města. Buď ji poznáte hned, třeba jako postavu přespávající v kartonech u popelnic, nebo ji taky nemusíte poznat vůbec – lidí bez domova, které každý den můžete minout na ulici a nepoznáte je, stejně jako ochranka v obchodě, je spousta. Ne celém světě se týká milionů lidí.

U nás se počet bezdomovců odhaduje na více než 68 tisíc lidí. Dalších téměř 120 tisíc lidí je ztrátou bydlení bezprostředně ohroženo. Počet rukou, které se vám nabídnou, když potřebujete pomoci se střechou nad hlavou, je však mnohem méně.

V listopadovém čísle jsme se tématem „bydlení a chudoba“ zabývali hned z několika úhlů pohledu. Nejen o tom, jak je chudoba drahá nebo z čeho pramení, píše ve svém komentáři ředitel Etnologického ústavu Zdeněk Uherek. Jaké plány má s vybydlenými Předlicemi ústecký místostarosta Karel Karika se dozvíte v rozhovoru. Jak to aktuálně vypadá se sociálním bydlením nejen v Brně, vám přiblíží Saša Uhlová, nahlédneme do Přerova i „čunkodomek“ ve Vsetíně. Dozvíte se, jak se k férovému bydlení staví organizace R-Mosty v Praze nebo Romipen v Ostravě.

Místo fotoreportáže jsme tentokrát zvolili obrazy – představíme vám tvorbu jedné z nejpozoruhodnějších autorek současné česko-slovenské výtvarné scény Ladislavy Gažiové, která má ve své něžné, byť ponuré poetice k sociálním tématům blízko.

Přeji vám zajímavé čtení, milí čtenáři!

JANA BAUDYŠOVÁ
šéfredaktorka

RV 11/2016

3 Obsah / Editorial

4 Bydlení a chudoba jsou drahé

*Komentář
Zdeněk Uherek*

5-7 Málokdo ví, že v Předlicích se inspiroval i Foglar

*Rozhovor s Karlem Karikou
Renáta Kováčová*

8-11 Zákon o sociálním bydlení: odkládaná systematizace nouzové bytové situace / O Zakonos pal o socialno beštípen: palal ispidlí sistemizacija te džal pal socialne khara vaš o čoreder manuša

*Téma: Bydlení a chudoba
Saša Uhlová*

12-13 Najít most k lepšímu bydlení

*Téma: Bydlení a chudoba
Renata Berkyová*

14-15 Projektům moc nevěřím. Pracovat s lidmi se nedá „od stolu“ / Pro projekta but napaťav. E buťi le manušenca pes nadel te kerel „pal o skamind“

*S Dušanem Červeňákem o sociálním bydlení
Jana Baudyšová*

16 Deset let v čunkodomech

*Téma: Bydlení a chudoba
Jana Šedivcová*

17 Nechci, aby se mi po zbytek života stýskalo po domově

*Příběh Josefa Čonky
Stanislava Ondová*

18 Co pro vás znamená výročí 17. listopadu?

*Anketa
Adéla Gálová*

19 „Černý partyzán“ Josef Serinek

*Kultura
Nakladatelství Triáda*

20-21 Ponurá poetika Ladislavy Gažiové

*Představujeme výtvarnou tvorbu
Jana Baudyšová*

22 Poklad Romů najdete v Brně

*Kultura
Lenka Jandáková*

23 Obydlí a osady

*Lav pal o lav – rubrika o romštině
Viktor Elšík*

Foto na přední obálce: Karel Karika (Petr Zewlakk Vrabec), malba na zadní obálce: Ladislava Gažiová. Vychází 28. 11. 2016

Číslo: 11 / 2016
Ročník: XIII
Cena: 20 Kč

Vydavatel:
ROME A, o. p. s.
Žitná 49
110 00, Praha 1
IČO: 266 13 573

Vychází za podpory
Ministerstva kultury ČR.

Adresa redakce:
ROME A, o. p. s.
Korunní 127, 130 00 Praha 3
Tel. 257 329 667,
257 322 987
E-mail: romanovodi@romea.cz
www.romanovodi.cz
www.romeaops.cz
Šéfredaktorka:
Jana Baudyšová
Editorka:
Adéla Gálová
Internetové vydání:
Zdeněk Ryšavý
Jazykové korektury:
Lenka Jandáková

Překlady do romského
jazyka:
Eva Danišová
Grafika:
Bantu Design s. r. o.
Inzerce:
Zdeněk Ryšavý
Předplatné:
romanovodi@romea.cz
Osvit a tisk:
Studio WINTER, s. r. o.
Distribuce:
Dub, s. r. o.
Periodicita magazínu:
10x ročně
Registrační číslo MK ČR:
E 14163

BYDLENÍ A CHUDOBA JSOU DRAHÉ

Zdeněk Uherek, Foto: Archiv autora

Chudoba je jev rozšířený po celém světě. Podle údajů Světové banky trpělo v roce 2013 chudobou 10,7 % světové populace, která žila za méně než 1,9 USD na den. Chudoba může mít řadu příčin. Člověk se může jako chudý, resp. do chudé rodiny narodit, nebo může zchudnout během života z důvodu války, živelné katastrofy, ztráty příjmu v důsledku stárí, nemoci, drogové závislosti, gamblerství, rozvodu, smrti svého živitele, uvěznění a podobně. V tradičních společnostech se předchází následkům toho, že si jednotlivec nemůže opatřovat prostředky k obživě, solidaritou uvnitř rodiny, příbuzenských sítí nebo společně žijících komunit. Rodinná solidarita dodnes existuje, přestává však mít smysl v případě, že zchudne celá solidární síť. Současně se v důsledku nuklearizace rodin a individualizace lidského života okruh solidárních osob zužuje nebo se jejich výpomoc mění v půjčku. Chudoba může mít mnoho podob a vzhledem k tomu, že jí lze krátkodobě čelit úvěrem, jejím nenadálým důsledkem může být exekuce, nepoměr mezi splátkami a příjmem a podobně.

Náklady na bydlení jsou jednou z oblastí, která fixně odčerpává část rodinných rozpočtů, aniž by ji bylo možné eliminovat. Jak ukázalo sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011, v České republice je 454 bytů na 1000 obyvatel, což je méně než například v Německu nebo v Rakousku, ale více než na Slovensku nebo v Polsku. Z nich je 63 na 1000 obyvatel neobydlených. Byty jsou z větší části užívány samotnými vlastníky (55 %). Podle Eurostatu a Ministerstva pro místní rozvoj je v České republice oproti Evropské unii jako celku relativně málo osob bydlících v nájmu. Je to jen necelých 20 % oproti Německu (47 %) nebo Rakousku (42 %), nebo oproti průměru v EU (30 %). V České republice žilo v roce 2011 celkem 11 496 bezdomovců, 31 967 osob v nouzových obydlích a 624 osob v mobilních obydlích a 18 803 osoby v objektech určených k rekreaci. Je samozřejmě otázkou, jak tato čísla interpretovat, zda je přibližně 1 % obyvatel bez domova málo, nebo mnoho. Koncentrace ve velkých městech je mnohem vyšší a údaj nezahrnuje nekvalitní bydlení a přelidněné byty.

Podle Ministerstva pro místní rozvoj (publikace Bydlení v České republice 2015) vynakládají domácnosti v České republice na bydlení 27,3 % ze svých rodinných rozpočtů, což je na druhém místě nejvíce v celé Evropské unii. Hůře

jsou na tom už jen Dánové (30,2 %), zatímco další nízkopříjmové země jako Slovensko (25,6 %), Polsko (21,4 %) nebo Maďarsko (20,6 %) jsou na tom o trochu lépe.

Česká republika umožňuje získat příspěvek na bydlení za předpokladu, že žadatel má v bytě trvalé bydliště a splňuje zákonné podmínky. Příspěvek ale může zachránit jen z nejhoršího, což zejména pro chudší rodiny znamená, že jim stěží zbude na investice do vzdělávání dětí, dopravu, kvalitní vybavení domácnosti a zdravější životní

styl, který spočívá mimo jiné i v nákupu kvalitních potravin. Jak ukázaly výsledky výzkumu Sustipen nebo jak ukazují šetření Zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích, životní styl spojený se spotřebním chováním nízkopříjmových skupin obyvatelstva způsobuje řadu zdravotních problémů zaznamenaných právě v romských rodinách. Paradoxem je, že chudší rodiny za bydlení vydají často více než bohatší, neboť bydlí v nájemních bytech. Zatímco rodinné domy a soukromé byty jsou v nákladech na bydlení pod pětitisícovým průměrem, nájemní bydlení se v průměru dostává až k sedmi tisícům za měsíc.

Být chudý je drahé a z toho vyplývá, že dostat se z chudoby vyžaduje často tolik úsilí s nejistým výsledkem, že je to demotivující. Jelikož chudoba je drahá též pro stát, dostáváme se takto do kruhu zbytečného vynakládání prostředků, které by bylo možné využít jinak. V případě Romů se problém prohlubuje kvůli tomu, že se do chudoby dostávají početné skupiny sousedů a příbuzných, rodin s dětmi ve školním věku, a je tudíž vyšší pravděpodobnost reprodukce podobného stavu v další generaci. Nemá to nic společného s kulturou ani přizpůsobivostí. Chudobě a nedostatku se nikdo nepřizpůsobuje rád, ale lze si na ně pravděpodobně zvyknout.

●

MÁLOKDO VÍ, ŽE V PŘEDLICÍCH SE INSPIROVAL I FOGLAR

Renata Kováčová, Foto: Petr Zewlakk Vrabec

S Karlem Karikou jsem se setkala v jeho kanceláři, kde v současné době působí jako místostarosta centrálního městského obvodu Ústí nad Labem. Mimo to je také dárce stipendijního programu, který podporuje romské studenty. I když mé otázky mířily na problematiku týkající se i dalších oblastí ČR, náš rozhovor se točil zejména kolem velmi diskutovaných Předlic. Není divu: Karel Karika má velký zájem tuto lokalitu změnit k lepšímu a je patrné, jak moc mu na místních lidech záleží. Tvrdí dokonce, že má v plánu místo přetvořit na rekreační zónu. Jak? I o tom vypráví během líčení svých velkolepých plánů.

Jaká v tuto chvíli vypadá situace s bydlením v Ústí nad Labem?

Tím, že se města v devadesátých letech zbavila téměř veškerého bytového fondu, došlo k tomu, že situace s bydlením v ČR je obecně špatná. Ústí nad Labem má v současnosti k dispozici 127 městských bytů. Všechny jsou obsazené a mají status sociálních bytů, i když podle toho nefungují, protože v nich bydlí lidé, kteří mají podle mého mínění prostředky na lepší bydlení, ale vyhovuje jim bydlet v městském bytě. Nová opatření budeme přijímat již brzy s ohledem na zákon o sociálním bydlení, podle kterého by 5 % bytů měl vlastnit bytový fond města.

Připravujete se na zákon o sociálním bydlení. Jaká opatření budete jako město muset přijmout?

Připravujeme se důsledně. Já se z titulu své funkce propojuji se spolehlivými

podnikateli, kteří opravují domy například v Předlicích s podporou sociálního bydlení, kde je udržitelnost dvacet let a byty jsou v takové kvalitě, aby tam mohli lidé důstojně bydlet. S těmito podnikateli chceme uzavřít smlouvy, abychom byty mohli využívat jako obec a mohli tam s ohledem na tento zákon stěhovat lidi, kteří to budou potřebovat.

Jakým problémům v současnosti čelí Předlice?

Největším problémem jsou spekulanti a vyděrači, takzvaní „živnostníci chudoby“, kteří nájemníky ubytují za vysoké nájemné, které potom dostávají od státu. Půjčují jim peníze na lichvu, třeba až se stoprocentním úrokem. Je to v podstatě spirála chudoby, ze které není cesta ven. V takových případech by měl zasáhnout stát, potažmo obec.

Jakým způsobem by měl stát podle vás tuto situaci řešit?

V těchto sociálně vyloučených lokalitách by se měla vytvořit komunitní centra. V Předlicích působí jen jedna organizace, a to Člověk v tísní, která tam odvádí vynikající práci. Její cílovou skupinu ale tvoří děti do patnácti let, zatímco my bychom potřebovali pracovat s dospělými a motivovat je ke změně životního stylu. Potřebujeme například kurzy finanční gramotnosti, seznámit je s možností oddlužení apod. To by právě měla řešit komunitní centra, která nám chybí a která jsou velmi potřebná.

Jaké konkrétní kroky ke změně Předlic podnikáte?

Když jsem před dvěma lety nastupoval do funkce, prohlásil jsem, že do několika let bude z této lokality rekreační zóna. Mé tvrzení vyvolalo velký humbuk, nenávisť a posměch. Svůj slib se nicméně snažím plnit: nechali jsme vybudovat dětské hřiště, z jedné velké skládky jsme vytvořili park, plánujeme opravu chodníků. Všechny domy, které byly v demoličním stavu, byly v rukou exekutorů, takže jsme se s nikým nemohli bavit o tom, že by se měly opravit, protože ohrožují lidi. Nám se nicméně povedlo docílit toho, že jsou všechny prodané a mají konkrétního vlastníka, se kterým se můžeme domluvit, ale třeba mu i v případě

nutnosti uložit pokutu. Samozřejmě, že některé z těchto domů skupili spekulanti, ve většině případů je však vlastní osoby, které je opravují a dávají do pořádku. Situace se tedy změnila od základu.

Jak na tyto změny reagují sami obyvatelé Předlic?

Na to je těžké odpovědět. Starousedlíci, kteří tam bydlí vlastně celý život, podobným změnám moc nevěří, protože o Předlice se až dosud nikdo nezajímal, natož aby do nich investoval. A teď si sem přijde někdo, kdo to tam začne kompletně měnit. Berou to jako populismus, a já se jim ani nedivím. Ale na to, že jim chceme

opravdu pomoci, budou muset přijít sami. Někteří už to chápou, za což jsem nesmírně rád. Teď máme plán, jak udělat z Předlic významné kulturní místo: plánujeme tu postavit muzeum Jaroslava Foglara. Hlavním záměrem je přetavit nevýhody místa ve výhody a vytvořit z něj místo k objevování, atrakci, která přiláká místní obyvatele i turisty. Málokdo ví, že se tu narodil Zdeněk Foglar, bratr Jaroslava Foglara, který tu žil od roku 1914 do roku 1917. Já prokazuji i to, že inspiraci pro Rychlé šípy čerpal autor v Ústí nad Labem.

Máte už nějakou představu, jak chcete konkrétně docílit uskutečnění svých plánů?

Finančně projekt zabezpečuje město, s pomocí dotační podpory. Místní obyvatelé poskytnou svou pracovní sílu v rámci oprav a údržby prostředí. Mohou také vyrábět suvenýry a upomínkové předměty pro turisty, které by mohli následně ve spolupráci s organizací Člověk v tísní prodávat. Pro místní obyvatele to tedy bude znamenat i zisk. Do vizuálního oživení lokality formou umění se mohou zapojit školy a univerzity z celé ČR.

Je už jasné, odkud by trasa měla vést?

Začátek pěší trasy bude ve „vstupní bráně Předlic“. V podchodu bude namalovaná mapa celé trasy, která

povede ulicemi Panská-Klišská-Okružní. Po celé délce ulice Klišská zaujme návštěvníky kreslený příběh na betonovém plotě. Odtud bude trasa pokračovat ulicemi Průmyslová-Tovární-Majakovského-Prostřední až k domu Jaroslava Foglara. Po dvaceti metrech se dostaneme až k muzeu s vlastním přístupem (ze základní školy), kostelu, kde spadl ze zvonice Jan Tleskač, památníku místa, kde bylo vynalezeno a ukryto do hlavolamu ježka v kleci létající kolo, a nakonec k vinárně U Rychlých šípů, která bude v původních katakombách.

Když teď trochu odbočím, jakou máte u místních lidí důvěru?

Chodí za vámi se svými problémy, svěřují se vám?

Ano, začali za mnou chodit lidé, kteří mají různé problémy. Já se jim sice snažím pomoci, jak je v mých silách, tím víc ale vynikne, že tady chybí třeba městský poradce pro integraci nebo prostě někdo, komu by se ti lidé mohli přijít svěřit. Tím se znovu vracím k tématu komunitních center, která v ČR chybějí a bez kterých nemůže probíhat žádná integrace. Ta tu vlastně ani nikdy doopravdy nezačala. Chybí tu dostupné bydlení i zaměstnání.

Myslíte si, že váš neúspěch ve volbách může mít spojitost s tím, že se tak staráte o Předlice?

Nemyslím si, že tohle by byl ten důvod. Ne, je to jednodušší: v dnešní době se průměrně a podprůměrně chytří lidé nechávají ovlivnit populistickými hesly. Kdyby Romové na Ústecku šli k volbám, myslím si, že by naše strana volby vyhrála. (směje se) I když mě celkem mrzí, že k volbám nepřišli ani lidé, na které se snažím už dva roky působit. Do všech volebních komisí jsem umístil Romy, aby se necítili méněcenní. Nemám jim to ale za zlé, zatím jsme s nimi málo pracovali a chce to ještě čas, aby pochopili důležitost voleb. Nakonec ji pochopí, o tom jsem přesvědčen.

KAREL KARIKA

Narodil se v roce 1960 v Ústí nad Labem, kde žije a pracuje dodnes. Vystudoval Střední průmyslovou školu v Teplicích. Od roku 1988 podniká v oboru akvaristiky. Od konce osmdesátých let se aktivně zajímá o veřejné dění rodného města a je zapojen do řady místních občanských aktivit. Momentálně působí jako místostarosta centrálního městského obvodu Ústí nad Labem a je členem Výboru pro národnostní menšiny zastupitelstva Ústeckého kraje za hnutí JsmePRO!kraj, čtvrtým rokem působí jako opoziční člen kontrolního výboru MOÚ. Je spoluzakladatelem Iniciativy Ústí proti hazardu nebo v Ústí neonacisty nechceme a místopředsedou občanského sdružení Rodina spolu.

ZÁKON O SOCIÁLNÍM BYDLENÍ: ODKLÁDANÁ SYSTEMATIZACE NOUZOVÉ BYTOVÉ SITUACE

Text a foto: Saša Uhlová

Martina má tři malé děti a její manžel pracuje jako skladník, příjem rodiny je sedmnáct tisíc čistého. Ivana je důchodkyně, která měsíčně pobírá dvanáct tisíc korun. Pavel ztratil práci, má manželku a dceru a jejich měsíční příjem činí patnáct tisíc korun. Ivana je samoživitelka, pracuje na poště a vydělá si tu šestnáct tisíc korun. Rodiny, samoživitelé, pracující s nízkou mzdou, nezaměstnaní, důchodci, dlouhodobě nemocní, rodiče, kteří se starají o nemocné děti, nebo děti, které se starají o rodiče: to všichni jsou lidé, kteří za současné situace mnohdy nedokáží zaplatit tržní nájemné, přesto potřebují bydlet.

Už víc než deset let se mluví o tom, že by Česká republika měla mít zákon o sociálním bydlení. Ten by měl mimo jiné přesně definovat, jaké skupiny lidí mají na sociální bydlení nárok a za jakých podmínek je mají získat. V současné době se obtížná situace všech lidí, kteří se dostali do nouze, řeší nesystematicky pomocí různých dávek, zejména příspěvkem a doplatkem na bydlení. Stát ale tímto způsobem nedokáže pomoci všem, proto končí řada lidí na ulici, v azylových domech nebo na ubytovnách a stále ještě se děje i to, že děti jsou kvůli bytové nouzi svých rodičů v ústavě. To je v konečném důsledku pro společnost drahé řešení, které navíc jednotlivcům a rodinám nepomáhá. Jejich situace se

tak jen zhoršuje a problémy přibývají.

ABSURDNĚ DRAHÉ AZYLY A ÚSTAVY

Prostřednictvím doplatku na bydlení platí stát rodinám na ubytovnách mnohatisícové částky, přestože se jedná o skutečně nevyhovující bydlení, které je oproti bydlení ve standardním bytě velmi drahé. Měsíční náklady na bydlení v azylovém domě jsou pro rodinu s více než dvěma dětmi vyšší než třicet tisíc korun a i náklady na pobyt jednoho dítěte v ústavu činí třicet tisíc korun na měsíc. To všechno společnost platí, protože nemá zatím žádný účinný mechanismus, jak lidem, kteří se z jakéhokoli důvodu ocitnou v nouzi, pomoci. Obce v tuto chvíli nemají

povinnost bydlení zajišťovat, některé dokonce dále rozprodávají svůj bytový fond. Kdyby zákon o sociálním bydlení skutečně vznikl, v první době by se sice výdaje navýšily, protože by bylo nutné investovat jednak do bytového fondu, jednak do sociální práce s rodinami a jednotlivci, kteří jsou na tom nejhůře

(konkrétně tedy nejvíce s bezdomovci, ať už žijí na ulici, anebo v ubytovnách a azylových domech).

Zákon o sociálním bydlení sice konečně dostává konkrétní podobu, ale ještě není zdaleka jisté, že se ho podaří prosadit. V tuto chvíli už prošel vnějším i vnitřním připomínkovým řízením. Jeho vznik však provází řada překážek. Původně měl zákon vznikat na Ministerstvu pro místní rozvoj, nakonec se jeho tvorby ujalo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ministerstvo pro místní rozvoj však tvorbu zákona zpomaluje, obě ministerstva se nedokážou dohodnout na jeho konečné podobě. Příslušnost ministryně pro místní rozvoj k ANO, stejně jako připomínky jejího ministerstva, které směřují k tomu, aby zákon hlavně nepřinášel žádné nové výdaje, a to ani krátkodobě, ukazují, že zákon nemá zelenou u ministra financí Andreje Babiše. Přitom je to právě jeho strana, která zákon slibovala už před volbami, a bylo to ANO, které jeho vznik prosadilo do koaliční smlouvy.

ŘEŠENÍ V ŘÁDU 10 LET JE UTOPIE

Spory okolo zákona se vedou taky mezi starosty obcí a ministerstvem. Bydlení totiž mají podle zákona zajišťovat právě obce. Někteří starostové se tomu brání a podle zákulisních informací se starostům podařilo vyjednat, že ze zákona zmizí sankce pro obce, které svým závazkům nedostojí. To

však může mít zcela fatální dopad na výslednou praxi. Ve chvíli, kdy nebude existovat žádná sankce, se situace od té současné nebude lišit až tak výrazně. V zákoně je zároveň ustanovení, podle kterého by se zrušil doplatek na bydlení a zůstal by jen příspěvek na bydlení. Ten by do roku 2022 stát vyplácel i těm, kteří by nebydleli v bytech, to znamená, že dočasně by jej dostávali i lidé na ubytovnách. Od roku 2022 by ale měli teoreticky bydlet všichni v bytech a lidé na ubytovnách by žádný příspěvek nedostávali. Jenže představa, že budou všichni potřební v té době v sociálních bytech, je utopická, a to zejména za situace, kdy ze zákona zmizí možnost obce za neplnění zákona postihnout. Konkrétní podoba zákona je nesmírně důležitá, a pokud vznikne nějaký hybrid

na základě ústupku ministerstvu financí a starostům obcí, je možné, že nakonec nevyřeší vůbec nic.

PIONÝRSKÉ BRNO

Vše je ještě v jednání a je možné, že nakonec zákon vznikne v podobě, která bude mít smysl. Proč je bydlení tak důležité ale v některých obcích chápou už dnes. Například v Brně zkoušejí takzvaný Housing first neboli Bydlení především. Jejich program je zatím ve stadiu výzkumu. Město poskytne bydlení vybraným rodinám a jednotlivcům a bude zkoumat, jak jim to pomohlo v integraci do normálního života. Koncept Bydlení především vychází z přesvědčení, že jedině člověk, který bydlí, je schopen efektivně řešit své další problémy. Nejistota, starosti a administrativní povinnosti, které lidem přináší takzvané prostupné bydlení, kdy se musejí hodně snažit, aby vůbec bydleli, nevytváří dobrý základ pro to, aby si takový člověk hledal zaměstnání, anebo třeba zajišťoval svým dětem zázemí, které potřebují pro přípravu do školy. V zahraničí existují na toto téma studie. Ty ukazují, že v důsledku se společnosti vyplatí, když dokáže zajistit bydlení těm, kteří se někdy vlastní vinou, jindy v důsledku vnějších okolností, dostali do sociální nouze. Zda se to v Brně podaří a jaké to přinese výsledky, uvidíme. Stejně tak, jestli se v Česku konečně podaří prosadit zákon, který civilizovaný svět považuje za samozřejmost. ●

O ZAKONOS PAL O SOCIALNO BEŠTIPEN: PALAL ISPIDŹI SISTEMIZACIJA TE DŽAL PAL SOCIALNE KHERA VAŠ O ČOREDER MANUŠA

Textos the fotos: Saša Uhlová

La Martina hin trin cikne čhavore the lakero rom kerel buti sar skladňikos, hin len jekhetanes pre jekh čhon deštheefta ezera koruni. E Ivana hiňi andro duchodos u chudel sako čhon deštheduj ezera koruni. O Pavel hino bijal e buti, hin les romňi the jekh čhajori, hin len pre jekh čhon dešthepandž ezera koruni. E Ivana, hiňi korkori, kerel buti pre pošta u zarodel dešthešov ezera koruni. O fameliji, korkore manuša, manuša, save keren vaš čino love, o manuša bijal e buti, o duchodca, nasvale, daja the dada, save bajinen pal nasvalo čhovoro, abo čhavore, manuša, save bajinen pal peskere daja the dada: ola savore hin manuša, save phares šaj poťinen tržno najmos, no te bešel lenge kempel.

Imar buter sar deš berš džal e duma pal oda, hoj pro Čechi kempel o zakonos pal socialno beštípen. Andro zakonos bi avelas phendo, save manušen bi has narokos pro socialno kher, u sar les šaj ajse manuša chuden. Akana o manuša, save peren andre bibacht u nane len sar te poťinel o kher šaj mangel socialne love pro beštípen u oda nane sistemicko. O štatos nadžanel kavka te del o vast savore manušenge, vaš oda but manuša hine avri, abo andro azilove khera, pro ubitovňi. Mek he akana len le čhavoren andro čhavorikane domovi

vaš oda, hoj le dajen the le daden nane kaj te džal te bešel. Oda le štatos mol mek buter love, u űnikaske oda o vast nadel. Ajse manušengeri bibacht mek barol u hin len mek bareder problemi.

IGEN KUČ AZILA THE O ČHAVORIKANE KHERA

Te hin le manušen narokos pro doplatkos (socialne love pro beštípen) u bešen pre ubitovňa, del o štatos pro beštípen but love u o beštípen hin nalačo u mek kučeder sar te bašenas o manuša andro štandardno kher. Te hin

la famelija buter sar duj čhavore mol o beštípen andro azilovo kher buter sar tranda ezera koruni. Pre jekh čhavoro andro čhavorikano kher kempel tiš tranda ezera koruni pre jekh čhon. Kada savoro poťinel o štatos, bo les nane űnisavo lačo mehanizmos, sar le manušenge andre bibacht te del o vast. O fora the o gava (obce) namusaj te del le manušenge o kher u varesave mek the akana o khera bikenen. Te bi ulahas čačes kerdo o zakonos pal socialno beštípen, kempelas bi pro agor buter love, bo o khera nane, the

mek bi kempelas buter te kerel socialno buti le famelijenca the le manušenca, save hine andre nalači socialno situacija. (nekhbuter džal pal o manuša so dživen avri pre ulica, abo so dživen andro azilova khera abo pro ubitovňi). Tel o pandž berš bi o štatos palis delas čineder vaš o beštípen u ačhonas leske šel milioni koruni vaš jekh berš. Akana del o štatos nekhbuter love pro azilova khera the čhavorikane khera. Palis bi imar kajci love nakampen.

Akana hin o zakonos pal socialno beštípen but aktualno, ale mek űiko nadžanel, či čačes avela. Akana kijo zakonos denas peskere goda o šerale andro rajaripen. Ča hin phares les čačes te kerel. Chudľa les te kerel o Ministerstvo pro místní rozvoj, u akana les kerel o Ministerstvo práce a sociálních věcí. O Ministerstvo pro místní rozvoj kerel e buti narokom polokes the soduj ministerstva pes nadžanen te dovakerel, sar o zakonos te kerel. E šerali pro Ministerstvo pro místní rozvoj hiňi khatar politicko sera ANO, u lakere lava kijo zakonos, kamen, te o zakonos hin kerdo avka, te o štatos namusaj upre te del űisave love, či akana, abo andre aver berša. Oda sikhavel pre oda, hoj o zakonos nane pre dzeka le ministroške Babišiske. Ale anglal o volbi leskeri sera phenelas le manušenge, hoj o zakonos kerela u has oda o ANO, savo o zakonos diňa andre koalicko dovakeriben.

HOJ O ZAKONOS AVELA TEL O DEŠ BERŠ ODA HIN UTOPIJA (VARESO SO NAŠTI AVEL)

O halasiben te džal pal o zakonos hin tiš maškar o šerale andro obciiji the o ministerstvos. O khera kampen te del o obciiji. O šerale pro obciiji oda nakamen te kerel u hin ajse informaciiji, hoj o šerale kamen, te andro zakonos nane e sankcija vaš o obciiji, save o khera le manušenge nadena. Palis bi oda adre praksija nahas lačo. Te le obcijen nadena űisavi sankcija, ta o manuša ačhena bijal o khera, sar akana. Andro zakonos hin tiš irimen, hoj palis imar na avena socialne love pro „doplatkos pro beštípen“ u ačhela ča o „přispěvek na

bydlení“. O „přispěvek na bydlení“ bi dži andro berš 2022 o štatos delas the le manušenge pro ubitovňi. Le beršestar 2022 imar kampenas savore manuša te bešel andro khera u pro ubitovňi imar o socialne love nadena. Hoj savore manuša bešena andro socialno beštípen hin utopiija, te mek dikhaha pre oda, hoj o obciiji nadarana, te o zakonos nalikerena, bo len űiko nadela űisave sankciji. Sar o zakonos avela kerdo hin igen angluno, bo te avela kerdo nalačo zakonos, či vaš oda, hoj oda nane pre dzeka le manušenge pro Ministerstvos pal o love, abo vaš oda, hoj o šerale pro obciiji les nakamen, ta šaj oda doperel avka, hoj o zakonos naarakhela le manušen andre socialno bibacht.

PIONIRSKO BERNA

Pal savoro hin mek o dumi, u šaj avel, hoj o zakonos avela kerdo lača godaha. Soske hin o beštípen ajso angluno imar varesave obciiji džanen akana. Bernate probinen Housing first – Beštípen hin angluno. Lengero programos hin akana pro agor the rodkeren avri, so kija kempel. O foros (obciija) dela o khera le famelijenge, manušenge, save kidela avri u phučerela, sar lenge o kher diňa o vast andre integracija andro normalno dživipen. O konceptos Beštípen hin angluno dikhel oda, hoj ča manuš, savo bešel andro kher, šaj bajinel pal aver problemi. Te o manuša nadžanen so avla, pharipena, the administrativna pharipena, save

le manušenge anel o „prostupné bydlení“ kana lenge kempel te del but energija ča pre oda, te len andre ajse khera mukhen te bešel, nane predal o manuša lače. Palis len űiž natradel te rodel e buti, abo te bajinen mištes pal o čhavore. Andro aver štatí pre kada tematos hine kerde o študija. Jon sikhaven, hoj hin predal o štatos feder, te del le manušen, save pejle andre socialno bibacht o kher, te len hin kaj te bešel. Či oda džanena andre Berna te kerel u sar savoro doperela dikhaha. Tiš dikhaha či pro Čechi avela zakonos, savo andre civilizovano luma dikhen savore sar lačo.

NAJÍT MOST K LEPŠÍMU BYDLENÍ

Renata Berkyová, Foto: R-Mosty

Projekt Férové bydlení usiluje o propojení Romů, kteří mají problém s nalezením podnájmu, s majiteli, kteří naopak nemají problém pronajmout byt člověku s jinou barvou pleti. S originální koncepcí přišla pražská organizace R-Mosty, s jejímž manažerem Adamem Pospíšilem jsme hovořili o praxi, se kterou se jejich klienti běžně setkávají.

„Nápad vyplynul z našich dlouhodobých zkušeností s řešením bytové problematiky klientek a klientů naší sociálně právní poradny a azylového domu. Neustále narážíme na odmítání zejména romských rodin, ale také třeba matek samoživitelek na realitním trhu. Podle průzkumů nechce 80–90% obyvatel za sousedy Romy. Tato čísla jsme si interním průzkumem v realitních agenturách bohužel potvrdili – až 90% majitelů bytů nepřijímá romské nájemníky. Jsou to děsivá čísla, ale lze se na ně podívat i opačnou optikou. 10–20% pronajímatelů bytů nemusí mít problém s pronájmem bytu romské rodině (samozřejmě za férových podmínek).

Jako bonus nabízí organizace svou aktivní asistenci nejen při prvotním podpisu nájemní smlouvy, ale během samotného procesu pronajímání: „Nabízíme zprostředkování kontaktů mezi pronajímateli a klienty, domluvu spolupráce a podmínek bydlení. V rámci sociální práce máme přehled o plnění závazků (plateb nájemného), ale také o občanském soužití v místě, zachování kvality nemovitosti v rámci běžného opotřebení atd. Klientům také pomáháme se získáním finančních prostředků na složení kauce nebo řešíme pomoc se stěhováním. Klienti s námi mají podepsané smlouvy, ve kterých se zavazují spolupracovat jednak s majiteli, ale také s námi jakožto zprostředkovateli. Prozatím tento systém funguje,“ vyjmenovává podmínky Pospíšil.

S pomocí skromné PR kampaně se jim od počátku projektu, který byl zahájen v letošním roce, podařilo zahájit jednání s osmi majiteli, kteří se, jak manažer projektu říká, sami ozvali s tím, že by chtěli o projektu vědět více. Prozatím se podařilo ubytovat šest romských rodin v Praze a ve

Středočeském kraji. Adam Pospíšil se netají tím, že by v budoucnu služby rádi rozšířili o další regiony. O projekt je velký zájem i ze strany dalších neziskových organizací a institucí, které pracují s obdobnou klientelou a potýkají se s podobnými problémy.

Jednou z podmínek pro navázání spolupráce s klientem je děletrvající spolupráce. Co by však doporučil manažer projektu Férového bydlení Romům, kteří nabízené sociální služby nevyužijí, ale s diskriminací na trhu s realitami se přesto potýkají? „Nemohu bohužel doporučit nic jiného, než aby sebevědomě hájili svá práva. Aby v sobě našli tolik síly a vytrvalosti, aby byli schopni řešit tyto situace slušně, ale ne ponížene. Určitě neuškodí dokumentovat případy, kdy jsou diskriminováni, třeba tím způsobem, že si situaci nahrají nebo pořídí jiný důkaz.

Pak je dobré využít služby neziskových organizací, jako jsou občanské poradny, které poskytují bezplatné právní služby,“ dodává Pospíšil.

ZKUŠENOSTI Z REALITNÍ DŽUNGLE

Nemáte-li vlivné známé nebo dostatečné finanční zajištění ke koupi vlastního bytu, jako Rom pronájem jen tak neseženete. Netvrdila bych to, kdybych tuto skutečnost nezažila na vlastní kůži a nevyslechla si všechny ty případy svých kamarádů, známých i úplně cizích lidí, Romů. Je totiž úplně jedno, jestli se snažíte přizpůsobit a vyhovět veškerým požadavkům na tzv. spořádaný život. Můžete mít vysokoškolské vzdělání i dobře placenou a stálou práci, stejně je vysoce pravděpodobné, že vás zdiskredituje pouhá „nepřizpůsobivá“ barva pleti,

případně vaše jméno či romský přízvuk.

Někteří majitelé v tom mají jasno: žádní cikáni!, a nezdrahají se uvést tuto podmínku rovnou do inzerátu hned vedle té o odmítání domácích zvířat, což je mimochodem také protiprávní, nebo se při prvním telefonátu pro jistotu optají, jestli nejste náhodou Rom. Jiní, kteří mají povědomí o existenci antidiskriminačního zákona, se snaží nacházet cestičky, jak romského zájemce nejprve odradit od zájmu o jejich byt, a když se to nepovede, odmítnout je v mezích zákona. Setkala jsem se například s majitelem, který zveřejnil nezvykle dlouhý inzerát s požadavkem komunikace pouze přes e-mail. V telefonu se pak ke své taktice přiznal: „Víte, mně nevadí, že voláte, jen jsem nechtěl, aby to četli ti hnědočeši....“ Jinými slovy žil tento pán v domněnku, že Romové nepoužívají ke komunikaci e-mail a nebudou číst tak dlouhý inzerát.

Jiný majitel chtěl od muže, který měl o byt zájem, aby mu poslal svou fotografii s tím, že chce jen vidět, „jestli není pokérován“. Pak je tu ovšem ještě celá hromada majitelů, kteří na základě výše zmíněných indicií jednoduše vydedukují, že se jedná o Romy, a spokojí se se stručným oznámením, že byt je obsazen. Velká část z nich svůj byt pronajímá přes realitní kancelář, jejíž makléři dostanou jasné instrukce koho „nebrat“. Nepříjemná situace pak padá na jejich hlavy.

Někteří Romové časem přijali status quo a s úmyslem vyhnout se nepříjemným dotazům se hned v prvních vteřinách telefonátu ptají, zda nevadí, že mají romský původ. Tíživá sociální situace a velká míra předsudků či přímé diskriminace tlačí Romy do pozice, ve které jsou nuceni se ponížovat.

Zbývá tak jen několik možností – vytrvat a klidně i několik měsíců se neúnavně snažit natrefit na vstřícného majitele, anebo rezignovat a sáhnout po ubytovně, ve kterých tito lidé propadávají až na sociální dno. Anebo se snad někdy Romové dočkají i těch příjemnějších možností?

PROJEKTŮM MOC NEVĚŘÍM. PRACOVAT S LIDMI SE NEDÁ „OD STOLU“

Text a foto: Jana Baudyšová

„Taková práce není o vydělávání, ale o pomoci těm, kteří ji potřebují,“ říká Dušan Červeňák, místopředseda ostravského spolku Romipen. Po 12 letech praxe ve vyloučených lokalitách, kde působil jako romský poradce a sociální terénní pracovník, se letos na jaře rozhodl založit svoji vlastní neziskovou organizaci. Zaměřuje se především na bydlení – ve spolupráci s obvodem Ostrava – Poruba provozuje 7 tréninkových bytů s cílem pomoci dosáhnout rodinám ve složité sociální situaci na nájemní bydlení a poskytnout jim komplexní sociální práci.

„Chtěli bychom, aby alespoň jeden z manželů pracoval. Není to však podmínka pro získání bytu, ale cíl pro další postup v případě, že klienti práci nemají,“ přibližuje Červeňák. Zastává názor, že každý má právo dostat šanci – i ten, kdo někdy udělal chybu a snaží se ji napravit. V tréninkových bytech tak bydlí mladá rodina s dětmi, matka samoživitelka nebo muž, který se po výkonu trestu vrací do „normálního“ života.

„Nájem nám platí na účet – my ho pak platíme obci, nemáme z toho ani korunu. Všechno jsme si vyjednali osobně s městem, nemáme na to žádný projekt,“ říká. Zájem o bydlení v Ostravě je však obrovský. Lidí, kteří zavolají o radu a nejsou případ pro tréninkový byt, však Červeňák neodmítá. Díky své dlouholeté znalosti prostředí je dokáže nasměrovat k majitelům bytů, kteří nemají problém s romskými nájemníky a kteří „nerýžují“ přemrštěné částky za nájem.

„Na realitním trhu to bohužel opravdu funguje tak, že Romy často nechťejí. Ti lidé potřebují bydlet a nedaří se jim to proto, že jsou Romové. To je ale celý problém – oni nepotřebují sociální službu, nemají dluhy, mají práci. Mnoho neziskovek se na tom ale živí – vykazují si klienty a říkají tomu sociální bydlení, a přitom ho ti lidé ani nepotřebují,“ vysvětluje svůj názor Červeňák.

POMÁHAT S ROZUMEM

Bydlení je v Ostravě dlouhodobě ožehavým tématem – zabývá se jím město, charita, armáda spásy

i neziskovky. Navzdory tomu v ní byznys s chudobou a segregace podle etnicity jen kvete. Kromě chronicky známých ubytoven přilévá olej do ohně i největší poskytovatel nájemního bydlení v kraji, společnost RPG Byty. Do hry o řešení sociální integrace se od roku 2014 zapojila i Agentura pro sociální začleňování. K jejím plánům spolupráce s městem a neziskovkami je však Červeňák kritický.

„Obce mají poskytnout zhruba 120 bytů pro sociální bydlení. V plánu je 8 teréňáků na komplexní sociální práci,“ přibližuje.

Úskalí je podle něj hned několik. Počet terénních pracovníků považuje za nedostačující. „Sám jsem dělal teréňáka 12 let, ale kvalitní komplexní práci pro 15 rodin najednou bych nezvládl, to nejde. Navíc to musí být profesionálové, pro práci s Romy ideálně romští,“ zdůrazňuje. Otázka je prý také to, kdo bude pro bydlení do bytů vybrán.

„Pokud je tam záměr stahovat lidi z ubytoven, tak tam je mnoho rodin, které roky stagnují, nájem by některé stejně neplatily a nakonec by se vrátily

zpátky. V těch bytech se navíc za ty miliony udělají rekonstrukce, takže si je obce vlastně ‚zadarmo‘ zhodnotí – kdo by tam pak chtěl ‚cigány z ubytovny‘, kteří třeba nemají ani dostatečné hygienické návyky?“ zamýšlí se.

Pracovat se stagnujícími rodinami je potřeba už na ubytovnách – pokud by se přesunuly do sociálních bytů a teprve v tu chvíli se jim začal někdo věnovat, je to jasná cesta k neúspěchu, myslí si. Ten by navíc dobře posloužil argumentům typu „vidíte, dali jsme jim šanci, ale s nimi to prostě nejde“. Situace by pak vedla k tomu, že by se do bytů brali „ti nejschopnější z nejschopnějších“, a lidé, kteří by je potřebovali nejvíce, by opět zůstali na sociálním dně. „Budeme spolupráci města a Agentury sledovat – jak účelně se naloží s prostředky, jak a kolika romským rodinám se smysluplně pomůže,“ uzavírá Červeňák.

Sám do budoucna plánuje pracovat s rodinami a dětmi přímo na ubytovnách: „S dospělými je to někdy těžké. Ale ty děti si lepší život přece zaslouží.“

●

PRO PROJEKTA BUT NAPAŤAV. E BUŤI LE MANUŠENCA PES NADEL TE KEREL „PAL O SKAMIND“

Jana Baudyšová, Foto: archiv Dušana Červeňáka

„Ajsi buŭi nane pal o love, hin pal oda, te del o vast manuŝenge.“ phenel o Dušan Červeňák, dujto ŝeralo andro ostravsko jekhetaŭiben Romipen. Pal deŝtheduŭ berŝ andro lokality nalačhe socialne postoha, kaj kerelas buŭi sar romano poradcas the socialno buŭi, kada berŝ pre jara phenda, hoj jov korkoro kerela neziskovo organozacija the kerda. Nekbuter dikhel pal o beŝtipen – jekhetanes le foroskere kotoreha Ostrava –Poruba les hin eŭta treninkove khera, pre oda, te del o vast le famelijenge andre nalačhi socialno situacija, savi anel o najemno beŝtipen, the kempel lenca te kerel kompleksno socialno buŭi.

„Kamľamas, te hin choc ča jekh dženes andre famelija e buŭi. Te len buŭi nane, the avka ŝaj ajsi kher chuden, no kempel lenge e buŭi te rodel“ phenel o Červeňák. Hin les ajsi godi, hoj sako ŝaj chudel e ŝancija – the oda, ko kerda vareso na miŝtes the kamel oda te kerel akana imar lačhes. Andro treninkova khera avka beŝel terŭi famelija le čhavorenca, e daj, savi hiŭi korkori, abo o murŝ, savo has andre bertena u akana kamel te dživel, sar sako aver manuŝ.

„O najmos amenge poŭinen pro ućtos – amen les palis bičhavas pro fotos, nane amen olestar mek ča jekh koruna. Savoro amenge dovakerďam pro foros, nane amen ņisavo projektos,“ phenel. Ostravate kamen te beŝel igen but manuŝa. O manuŝa, save phučen pro beŝtipen u naŝti džan andre treninkova khera o Červeňák nabičhavel het. Miŝtes džanel sar oda hin andro kada foreskero koter, ta lenge džanel te phenel, kaj hin ajse khera, hoj odoj napoŭinena ajci but love u o gadže len lena te beŝel andro kher.

„Pre realitno tarhos oda hin čačes avka, hoj le Romen nakamen andro khera te lel. O manuŝa kamen te beŝel, u vaŝoda, hoj hine Roma len ņiko nalel. Oda hin calo problemos – nakempel lenge socialno buŭi, nane len adoŝaga, hin len buŭi. But organizaciju, save naperen tel o rajaripen olestar dživen – irinen penge o klienta u phenen, hoj oda hin socialno beŝtipen, no ajse manuŝenge kada nakempel,“ mek kija dothovel o Červeňák.

TE DEL O VAST LA GOĐAHA

Ostravate hin o beŝtipen but berŝ pharo – bajinel pal leste o foros, e charita, e armáda spásy the o organizaciju, save naperen tel o rajaripen. The avka hin igen baro o biznisos le čore manuŝenca the barol e segregacija ča vaŝ e etnicita. Sar sako džanel hin adaj but ubitovŭi the upreder mek čhivel andre jag o olejjs o jekhetaŭiben RPG Byty. Andre socialno integraciju pes tiŝ thoda e Agentura pro sociální začleňování. Pre lakeri buŭi the oda, sar kerel e buŭi le foroha del o Červeňák e kritika.

„O obciju hin te del vaj 120 khera pre socialno beŝtipen. Andro planos hin ochto terenna buŭara pre kompleksno socialno buŭi“, phenel kija.

Dikhel andre buter problema. Čepo

terenna manuŝa. „Me korkoro keravas terenno socialno buŭi deŝtheduŭ berŝ, no kvalitno kompleksno buŭi predal deŝthepandž famelij bi nabirinavas te kerel, oda nadžal. Upreder oda musaj te aven profesionala, vaŝ e buŭi le Romenca, nekhfeder Roma,“ zorales phenel o Červeňák. Phučiben hin tiŝ oda, ko avela avri kidlo andro khera.

„Te vareko kamela odoj te cirdel le manuŝen khatar o ubitovŭi, ta odoj hin but famelij, save hine imar but berŝ sikhade avka te dživel, o najmos bi napoŭinenas, u palis bi džanas pale pre ubitovňa. Andre ola khera pen kerena vaŝ but miliona o rekonŝtrukciju, the o obciju olestar barvaľona – ko odoj palis kamela le manuŝen khatar e ubitovňa, save ŝaj nalikeren e higiena?“ duminel o Červeňák.

Te kerel buŭi ajse famelijenca kempel imar pro ubitovŭi – te len dena andro socialne khera u palis lenca chudena te kerel e buŭi, ta oda nane lačho drom, phenel. Palis bi le manuŝen has o argumenta „dikhen, diŭam len e ŝancija, no lenca oda nadžal.“ Palis bi avelas ajsi situacija, hoj bi pen kidenas avri ča „jekhfeder famelij le jekhfederendar“, u aver manuŝa bi ačhenas bijal o socialno kher. „Dikhaha sar o foros the e Agentura kerel jekhetanes e buŭi – so kerena le lovenca, sar the keci romane famelijenge dena o vast,“phenel o Červeňák.

Jov korkoro kamel te kerel buŭi le famelijenca the le čhavorenca prosto pro ubitovŭi: „Phureder manuŝenca hin varekana phari buŭi. No, le čhavorenge kempel te dživel feder.“

●

DESET LET V ČUNKODOMCÍCH

Jana Šedivcová, Foto: www.mestovsetin.cz

Čunkovy domky. Termín, který se vžil pro původně dočasné sociální bydlení určené hlavně vsetínským Romům. Dva bytové domy s celkovým počtem 36 bytových jednotek pro 230 lidí nechal tehdejší (a současný) starosta Vsetína Jiří Čunek postavit v okrajové lokalitě Poschla, daleko od centra města, kde Romové původně žili. V roce 2006 totiž město muselo strhnout zdevastovaný pavlačový dům v centru a většinu obyvatel „odsunout“ do tzv. „obytného souboru Poschla“. Několik rodin, se kterými byly, jak tvrdí město, největší problémy, bylo deportováno úplně mimo Vsetín. Právě ty se s vedením města dodnes soudí, neboť tvrdí, že jejich násilným vystěhováním dokonce mimo kraj, ve kterém původně žily, porušilo město jejich základní práva. Většina obyvatel zbouraného vsetínského činžáku však skončila právě na periférii za městem. Snad proto, aby „nepřízpůsobiví“ nerušili pořádek a mohli si ve vyloučené lokalitě žít svým vyloučeným životem. Od mediálně propíraného stěhování, které stálo přes čtyřicet milionů korun, uběhlo právě deset let. Někteří považují Čunkovy domky za povedený experiment sociálního bydlení, jiní za nejhorší novodobé romské ghetto současnosti. Co se ve vyloučené lokalitě Poschla změnilo? Nebo je snad ve Vsetíně i po deseti letech vše při starém?

Žlutošedé plechové kontejnery spojené v třípatrový bytový dům, dětské hřiště, stromy a nepořádek zhruba stejný jako u každého druhého většinového paneláku. Opodál dětská klubovna, terénní sociální pracovník, který hlídá pořádek a rozepisuje harmonogram úklidu. Tak to vypadá v Poschle. „Jsme Vsetiňáci, chceme tady zůstat, ale chtěli bychom mít stejné podmínky jako ostatní,“ říká Marián Tulej, správce zdejších sociálních bytů, který jeden z barevných kontejnerů sám obývá. Na své bydlení je už zvyklý a stejně jako většina jeho sousedů, kterých je tu dnes 158, tvrdí, že by zde klidně bydlel dál. Podmínky jsou však ještě horší než před deseti lety. „Zatéká tady, jsou tu štěnice. Město se snaží věci opravit, ale má to vždy jen dočasný efekt,“ popisuje Tulej nedostatky, které se u zánovních domků, které by dle předpokladů měly obstát ještě minimálně dvacet let, během let projevují. Fakt, že zpoza dveří táhne nebo že plesniví zdi, však

není tím, co místní trápí ze všeho nejvíc. Většina z nich totiž nerozumí tomu, v čem je jejich bydlení vlastně sociální. Průměrné měsíční poplatky totiž činí 10–12 tisíc korun, což je v průměru o několik tisíc víc než samotném centru Vsetína nebo dokonce i v jiných větších městech.

Jak je to možné? Vysoké účty jsou důsledkem poplatků za elektřinu, která zde slouží jako hlavní tepelný zdroj. Zdá se totiž, že starosta Čunek před deseti lety zapomněl, že se bude muset v Poschle i topit, a tak dnes místní musejí využívat drahé elektrické kotle, nebo dokonce přímotopy. Není proto divu, že někteří z nájemníků nevládali krajské volby a bude mít tedy i nadále velké slovo. Snad ho však vidina peněz získaných z dotací EU, podmíněných dodržováním prointegračních pravidel Koordinovaného přístupu vládní Agentury pro sociální začleňování, donutí dávat si více pozor na to, co o Romech prohlašuje a jak s nimi jedná.

se to už podařilo. „Plnily všechny podmínky a neměly žádný dluh, tak dostaly byt ve městě,“ potvrzuje Čunek, který před pár týdny vyhrál krajské volby a bude mít tedy i nadále velké slovo. Snad ho však vidina peněz získaných z dotací EU, podmíněných dodržováním prointegračních pravidel Koordinovaného přístupu vládní Agentury pro sociální začleňování, donutí dávat si více pozor na to, co o Romech prohlašuje a jak s nimi jedná.

●

NEHCI, ABY SE MI PO ZBYTEK ŽIVOTA STÝSKALO PO DOMOVĚ

Stanislava Ondová, Foto: Archiv Josefa Čonky

Nikdy se netajil svou zkušeností z vězení ani tím, že býval drogově závislý. Ve chvíli, kdy se Pepova dcera v sedmi měsících ocitla v kojeneckém ústavu, rozhodl se změnit svůj život od základu.

Josef prošel obvyklou „procedurou“: několikrát podstoupil detoxikační terapii, snažil se najít si práci, bydlení a žít „normální život“. Teprve po pěti letech se mu podařilo zbavit se definitivně závislosti a přesvědčit soudy, aby mu dceru svěřily do péče. Její matce se bohužel to samé nepovedlo, starost o dceru tak zůstala jen na Pepovi.

S jeho trestním rejstříkem nebylo zpočátku jednoduché sehnat práci a bydlení. Občas si pronajal byt na více „česky“ znějící jméno, ale jakmile majitelé zjistili, že Pepa je Rom, který nemá čistý rejstřík trestů, jeho nájem pravidelně končil. Problémy se kupily, dcera odmítala chodit do škol, kde se v důsledku častého stěhování cítila sama a odstrčená.

V pravou chvíli se však naskytla šance na změnu, když Pepova sestra nabídla rodině možnost odjet do Kanady. Z počátku bydleli v tzv. „Michael House“ – křesťanském domě, který je obdobou bydlení pro sociálně slabé. Pepa s dcerkou zde nakonec strávili pět měsíců a jejich věřící spolubydlíci jim oběma zásadně změnili život. Sociální pracovníci pomohli Josefovi vyplnit žádost o azyl a sociální příspěvky. Do té doby byl zcela bez financí. Svou minulostí se ani zde nijak netajil. „Chtěl jsem začít s čistým štítem, a tak jsem se přiznal úplně ke všemu, i když jsem tušil, že nám tím mohu situaci ztížit,“ vypráví a dodává, že právník, s nímž svou situaci konzultoval, mu tehdy dával jen minimální naději na získání azylu.

Příspěvky od státu činily zhruba 900 kanadských dolarů, 70% šlo rovnou na bydlení. Pepa s dcerou si pronajali malý byt a z toho, co zbylo po zaplacení nájmu, museli nejen vydržet celý měsíc, ale snažit se ušetřit něco málo peněz na horší časy.

Pepa neměl pracovní povolení, a proto poctivě chodil do školy a učil se anglicky stejně jako jeho dcera. „V Kanadě je spousta možností, hodně práce a nikoho nezajímá váš původ, důležité je, že chcete pracovat.“ Po čase si však uvědomil, že pracovní povolení jeho situaci neřeší. „Chlapi v Kanadě chodí většinou pracovat daleko od domova a já neměl nikoho, kdo by mi pohlídal dceru v době, kdy budu mimo domov. Pracuje se obvykle „na turnusy“,“ vysvětluje Čonka důvody, které nakonec vedly k tomu, že Kanadu i přes vstřícné prostředí opustili.

„Kanada je nádherná, hodně mi toho dala a já se snažil její pohostinnosti nezneužívat. V Hamiltonu, kde jsme s dcerou bydleli, žije spousta našich Romů; někteří krátce, jiní deset patnáct let. Všem se ale stýská po domově. Pro jejich děti je už domovem Kanada, mluví anglicky, studují nebo pracují, ale jejich rodiče jsou srdcem v Čechách,“ líčí Pepa. „Já takhle žít odmítám. Nechci, aby se mi po zbytek života stýskalo po domově.“

Během kanadského pobytu si Josef našel menší finanční prostředky

a rozhodl se před definitivním návratem do Čech pro další zahraniční zastávku: Velkou Británii. Angličtinu už oba s dcerou ovládali, pracovní povolení nebylo nutné: pronajali si tedy byt a se zaměstnáním pomohl kamarád, který v Anglii žije. „Když jdu na ranní směnu, vyzvedne kamarád moji dceru a odveze ji do školy; když jdu na noční, dceru vyzvedne a ona pak spí u nich doma. Ráno je o ni opět postaráno,“ vypráví Pepa, jak potíže s logistikou spojenou s péčí o dítě nakonec řeší. I zde si zvolil cestu, která je pro některé těžší. „Přes sociální síť mi někteří píší, že si mám zařídit sociální dávky, brát peníze a nic nedělat. Já to ale odsuzuju. Chci tu pracovat, našetřit si a potom se vrátit domů,“ říká odhodlaně Pepa, který v Anglii v tuto chvíli pracuje jako řezník ve firmě Forza.

Přes zkušenosti, které nasbíral v Kanadě i v Anglii si Pepa uvědomil jednu věc. „Já patřím do České republiky. I s tím rasismem a vším dalším, co se tam teď děje. Jsem tam doma. Já i mé dítě patříme prostě do Čech.“

●

CO PRO VÁS ZNAMENÁ VÝROČÍ 17. LISTOPADU? VZPOMÍNÁTE KAŽDOROČNĚ NA UDÁLOSTI Z ROKU 1989?

Adéla Gálová

KAMIL VAVREK

předseda správní rady nadačního fondu Šance pro talent

U nás se 17. listopad vyloženě neslaví. Vzpomínáme spíš na události, které proběhly v roce 1989. Tehdy mi bylo jen 10 let, ale na některé z nich si celkem živě pamatuji. Třeba na to, že tatínek v rámci některých demonstrací vystoupil a pronesl řeč. Teprve postupem času mi docházelo, co se vlastně tehdy stalo a jaký to mělo vliv na naši společnost. 17. listopad je bezpochyby datem, na které by se nemělo zapomínat! Hlavně proto, aby si lidé dokázali vážit svobody a nenechali se omezovat ani režimem ani nikým jiným.

JAN KANALOŠ

student

Spíš než svátek je pro mě 17. listopad osobní vnitřní událost. Nezaznamenal jsem, že by jej studenti v mém okolí výrazně slavili, přestože je to právě jejich svátek. Na druhou stranu jsme se s přáteli několikrát zúčastnili vzpomínkových setkání. V rodině jsme si tento den nikdy nijak významně nepřipomínali. Jen maminka vzpomínala, že tenkrát v roce 1989 taky klíče vytáhla.

ALENA GRONZÍKOVÁ

terénní pracovnice

Pro mě osobně má toto datum velký historický význam. Nejen že jsem mohla jako studentka 4. ročníku gymnázia zvonit klíči, ale pro Romy obecně to byl mezník, který mnohým z nás změnil život i budoucí nasměrování. Mě nasměroval k tomu, postavit se do čela vznikajícího romského aktivismu. Mohla jsem být u zrodu něčeho nového a měla jsem možnost pracovat a potkat se se spoustou romských osobností i témat, která dala mé budoucí profesi smysl.

MILAN ŽIGMOND

student

Mám-li mluvit upřímně, vlastně ani nevím. Nikdy jsem se nad tím hlouběji nezamýšlel. Určitě to byl významný den, který měl velký vliv na změny v našem státě. Ale co se oslav tohoto svátku týče, u nás doma jsme ho nikdy nijak neprožívali.

MARTIN CICHÝ

ředitel neziskové organizace

17. listopadu 1989 jsem byl malý chlapec, jako dospělý muž jej však vnímám jako určitý zlom. Konkrétně jako den, který nastartoval proces „znovuzrození“ demokracie v Československu. Jako podstatnou vnímám

především skutečnost, že přinesl svobodu myšlení, konání a především svobodu projevu. Zároveň je to pro mě i den připomínky lidské odvahy a ideálů humanity. Je pro mne významným datem, které si připomínám každoročně a snažím se svému malému synovi vysvětlit, co tento předěl v moderních dějinách České republiky znamenal a co znamená státní svátek „Mezinárodní den studentstva a vznik demokracie“. Zároveň ale s lítostí sleduji, že tento den zneužívají různé extremistické skupiny pro vyjádření svých nacionalistických myšlenek a programů.

MIROSLAV KLEMPÁR

organizátor romských komunit

17. listopad pro mě znamenal hodně zejména bezprostředně po revoluci. Čím více se však vzdaluje v čase, tím více se dostávají i pochyby. Kollec komunismu byl nevyhnutelný, ale mrzí mě vývoj, jakým prošli Romové. První slibné politické hnutí bylo z pro mě nepochopitelných a záhadných důvodů roztrženo a situace Romů nabrala rychlý spád. Vinou společenského systému převládala mezi Romy nevzdělanost, Romové ale navíc ztratili i jistotu práce a důstojného bydlení. Z ghettoizace Romů se stal výhodný byznys a čím hlouběji někteří klesali do sociálního vyloučení, tím více se zhoršovaly anticiganistické nálady majoritní společnosti. V důsledku toho nás majorita dodnes nebere jako spoluobčany, ale jako příživníky a parazity. Co mám potom já slavit?

„ČERNÝ PARTYZÁN“ JOSEF SERINEK

Text a foto: Nakladatelství Triáda

Nakladatelství Triáda vydalo třídílnou biografii velitele partyzánského oddílu Josefa Serinka z pera historika Jana Tesaře nazvanou Česká cikánská rapsodie. Vzpomínky proslulého „Černého partyzána“ zaznamenal Tesař v letech 1963–1964. K rukopisu se po čtyřiceti letech vrátil, připravil jej k vydání a vystavil kritickému zkoumání. Rozsáhlá komentovaná edice je dovršením práce Jana Tesaře věnované dějinám českého partyzánského hnutí za 2. světové války.

První svazek obsahuje vzpomínky Josefa Serinka (1900–1974), rozčleněné do 18 kapitol a doplněné epilogem Jana Tesaře a dokumentárními přílohami. V prvních dvou kapitolách se Serinek vrací k událostem 1. světové války. Uvádí, že jako šestnáctiletý byl odveden a vzápětí dezertoval – zde jeho první zkušenost se životem v lesní ilegalitě, ale také zcizující zkušenost ve vztahu k vládnoucí moci. Třetí a čtvrtá část zahrnuje období první republiky (Serinek žil na území Sudet) a vypovídá mimo jiné o tom, jak se formovalo Serinkovo sociální, ale i vlastenecké cítění.

V další části líčí události roku 1942, kdy byl i se svou rodinou kvůli svému romskému původu deportován do tábora v Letech, z nějž zanedlouho poté uprchl. Několik desítek jeho příbuzných v příštích měsících zahynulo v Osvětimi. Následují

kapitoly o Serinkově dramatickém pronásledování a zároveň snaze najít spojence v záměru bojovat aktivně proti nacistům, která trvala až do léta 1943, kdy se mu povedlo spojit s formující se odbojovou skupinou kolem prof. Josefa Grni a kpt. Karla Štainera-Veselého na Vysočině a postupně začíná vytvářet vlastní lesní oddíl, jak z českých partyzánů, tak z ruských uprchlíků.

Druhý svazek tvoří podrobné Tesařovy komentáře ke vzpomínkám Josefa Serinka, které jsou výsledkem více než desetiletého podrobného studia.

Závěrečný, třetí svazek edice obsahuje kromě oddílu Map, tabulek a diagramů k partyzánskému odboji na Vysočině především shrnující několikadílnou studii nazvanou Serinkovské inspirace, v níž se zabývá mj. metodologickými východisky záznamu a studia pramenů, místem Josefa Serinka v dějinách československého odboje či otázkami, proč se v českých zemích během 2. sv. války partyzánské hnutí neprosadilo výrazněji a proč bylo tak snadno ovládnuto Sověty. Edicí České cikánské rapsodie se Jan Tesař pokusil splatit „dluh nejen vůči Serinkovi“. Zároveň pro něho byla příležitost, aby „vyjádřil svůj poslední názor o tragickém vyústění té etapy československých dějin, již je druhý odboj“.

JOSEF SERINEK

(25. února 1900 v Bolevci u Plzně – 14. června 1974 ve Svitavách) patřil mezi významné účastníky československého domácího odboje za 2. světové války, byl jedním z prvních českých partyzánů a organizátorů tohoto hnutí na západ od moravsko-slovenského pomezí. Vybudoval zde rozsáhlou síť spojek, získal řadu pomocníků, zorganizoval a vybudoval úkryty v lesích a u českých vlastenců na Českomoravské vrchovině. Věnoval se též výchově mladých Čechů, kteří se připojili k partyzánům, a učil je životu v ilegalitě.

PONURÁ POETIKA LADISLAVY GAŽIOVÉ

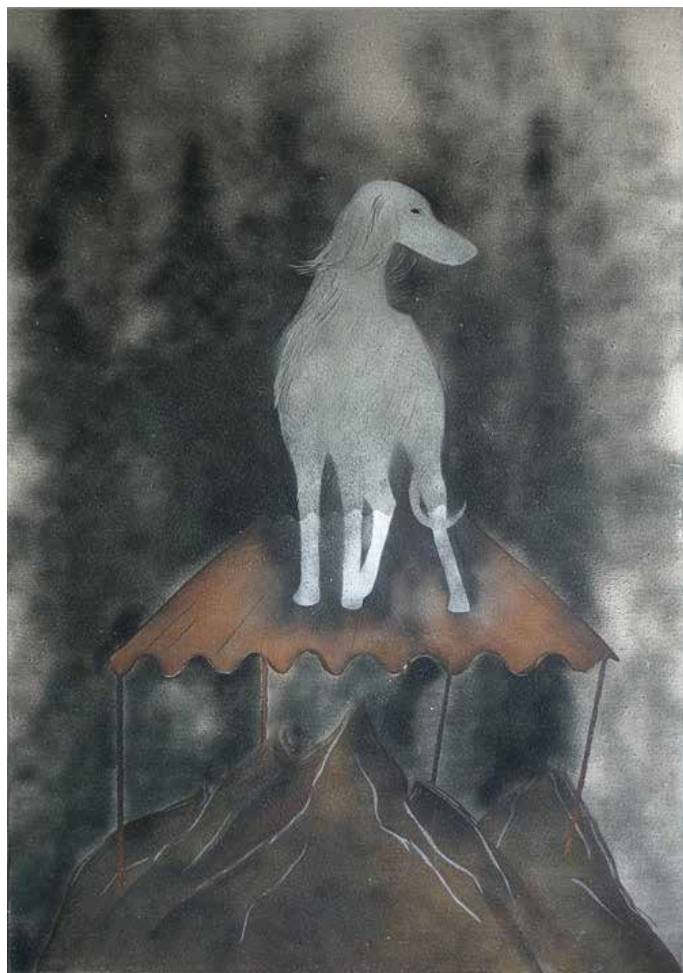
Jana Baudyšová, Foto: Lukáš Houdek, obrazy Ladislavy Gažiové

Jedna z nejpozoruhodnějších autorek současné česko-slovenské výtvarné scény Ladislava Gažiová (1981) pochází ze Spišské Nové Vsi. Vystudovala tvorbu keramiky a porcelánu na Střední umělecké škole v Košicích a Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze – konceptuální a intermedialní ateliér Jiřího Davida. Vystavuje v Čechách i v zahraničí.

Věnuje se různým sociálním tématům, včetně těch romských. Při své tvorbě často používá techniku spreje na plátně. Neotřelým způsobem kombinuje prvky streetartu, konceptuální způsob myšlení, estetiku a témata romského prostředí.

Kromě vlastní tvorby se příležitostně věnuje výtvarným kurzům pro děti. „Myslím, že práce s dětmi je důležitá především proto, že rozvíjí tvořivé myšlení, kolektivní uvažování a spřízněnost. Ale nejpodstatnější je to, že se společné malování stává prostředkem pro navázání často velmi zajímavého a oboustranně přínosného dialogu,“ říká.

Aktuálně je kurátorkou výstavy v pražské galerii Nevan Contempo na Žižkově nazvané Džas bare dromeha (Jdeme dlouhou cestou), která představuje sbírkové fondy Muzea romské kultury a vystavuje díla romských autorů.

POKLAD ROMŮ NAJDETE V BRNĚ

Lenka Jandáková, Foto: Reprint z katalogu k výstavě Poklad Romů / Amare Somnaka. Tajemství romského šperku. Muzeum romské kultury, Brno 2016

Muzeum romské kultury připravilo atraktivní výstavu a poprvé shromáždilo cenné historické unikáty ze zlata a stříbra i současnou tvorbu romských designérek. Představuje indické kořeny, po generace děděné cennosti různých romských skupin světa, ale i dnešní tvůrce šperků a bižuterie a ukazuje na dosud živý vztah mezi tradicí a moderností.

„Šperk je v kultuře Romů prvkem snad nejvíce viditelným, blyštivým, bombastickým. fakticky byl však věcí praktickou, která jistila uchování rodu. Byl nedílnou součástí stejně tak vzezření Romů, jako jejich životů. Je vnějším znakem, který v sobě ukrývá symboly a náznaky, jež jemnými předivky vedou až k nitru skutečného pokladu romské kultury,“ vysvětluje autorka výstavy Jana Horváthová.

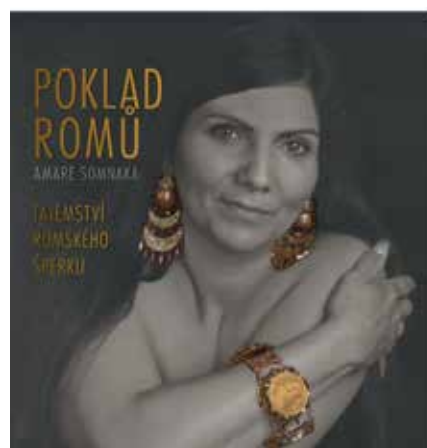
Exponáty, v mnoha případech zapůjčené jejich nositeli, reprezentují romské skupiny z různých koutů Evropy (olašské, sintske, moravské, ruské, rumunské, finské...). Stříbrné řetězy (odznaky moci vajdů), náušnice

a honosné čelenky do vlasů, kříže či zlaté dudlíky s logem mercedesu – výstava dokazuje, že klenoty často spojené se zásadními událostmi v životech Romů, jako jsou křest, birmování, svatba i pohřeb, měly kromě demonstrace bohatství i svůj důležitý symbolický a ochranný význam.

Muzeum připravilo i zajímavý doprovodný program pro děti i dospělé. Na tvořivé dílny inspirované výstavou ve dnech 27. 11. a 11. 12. je nutné účast rezervovat. 1. prosince se můžete zúčastnit Vánoční dílny se šperkařkou Nicole Taubinger a vytvořit originální šperk pro své blízké.

Olašská dívka ze Slovenska při svatém přijímání

**POKLAD ROMŮ /
AMARE SOMNAKA,
TAJEMSTVÍ
ROMSKÉHO ŠPERKU**

7. 10. 2016 – 30. 4. 2017,
Muzeum romské kultury,
Bratislavská 67, Brno, 545 214
419, www.rommuz.cz

Medailon s Pannou Marií, replika podle zlatého šperku olašských žen.

OBYDLÍ A OSADY

Viktor Elšík

Obydlí Romů jsou různá, od výstavních paláců a vil přes domky a byty nijak se nelišící od těch neromských až po nuzné chatrče nebo holobyty. Všem se romsky může říkat slovem indického původu, *kher* „dům, byt, obydlí“, i když pro paláce boháčů se v naší olaštině používá spíš perské slovo *díz*, které původně znamenalo „pevnost, hrad“ a v centrální romštině, kde se vyslovuje neměkčeně („*dýz*“), má nejčastěji význam „vězení“.

Na Záhoří a v původní moravské romštině se pro „dům“ ujala přejímka *helos*, z maďarského slova pro „místo“. Je docela překvapivé, že nejstarší romské slovo pro „stan“, *cerha*, jež se zachovalo i v části našich nářečí, je přejímkou z některého balkánského jazyka, a tedy mnohem mladší než slovo pro stabilní, nepřenosné obydlí. Také *urdon* / *verdan* / *verdo* pro vůz – v němž se také bydlívalo – je přejímkou, a to iránskou.

Pevná romská obydlí nejčastěji vyrůstala za vesnicemi a na okrajích měst a o jejich seskupeních dnes mluvíme jako o osadách. Sami Romové

používají pro označení romské osady převážně přejímky, často se zajímavými významovými posuny. Zatímco označení *kolonija* / *koloňija* / *konolija* („kolonie“) a *táboris* („tábor“) jsou docela průhledná, název *šerego* („vojsko, zástup, houf“) je zřejmě motivován shlukem osadních budov a název *vatra* („vatra“), což je slovo valašského původu, jistě odkazuje k ohništi, na kterém celá osada v dávných dobách vařila a u kterého se po večerech scházela.

Vedle těchto (a dalších) přejímek se nám však v centrální romštině jihozápadního Slovenska zachovalo

i jedno velmi staré slovo, *péro* „romská osada, romská čtvrť“, jež bylo v uvedeném významu přejato i do místní maďarštiny (*péror*) a slovenštiny (*pérov*). Pochází pravděpodobně z varianty staroindického slova *pāttaka* „čtvrť, část obce“, které je nejspíš drávidského původu. Když tedy podunajský Slovák říká *v pérove sa dnes oslavuje*, ozývá se v jeho řeči třeba i tamilské slovo *pēttai* „čtvrť“, které bylo přejato do cejlonské angličtiny jako *pettah* „obec při vojenské pevnosti“, což je i dnešní název obchodní čtvrti hlavního města Šrí Lanky.

